

**HARBIY XIZMATCHILARNI JANGOVAR VAZIYATLARGA PSIXOLOGIK
TAYYORLASH****Toshpo'latov Abrorjon Mirhokimovich***Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti o'qituvchisi***Olimjonov Ohunjon To'lqinjon o'g'li***3-kurs 20.141-guruh talabasi*

Annotastiya: *Maqolada Qurolli Kuchlarimiz uchun yuqori malakali harbiy kadrlarni tayyorlashda psixologik amallarning o'рни, harbiy shaxsda mujassamlashuvi lozim bo'lgan xususiyatlar va ularning harbiy faoliyat va jang va boshqa psixologik tang, stres holatlarda namoyon bo'lishlari kabi holat va sifatlar yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Harbiy faoliyatda shaxsning psixologik xususiyatlari, harbiy shaxsning psixologik xususiyatlarining namoyon bo'lishi, harbiylarning shaxsiy psixologik xususiyatlari.*

O'zbekiston Qurolli Kuchlari doimo o'z faoliyatini davlatimiz strategik hujjatlari asosida ishlab chiqiladi. Ushbu talablarga asosan har bir quyi harbiy jamoa o'z meyoriy normativ hujjatlarini ishlab chiqadi va ularga kundalik faoliyatlarida harbiylarcha aniq va puxta amal qiladi. Masalan, O'zbekiston Respublikasining (2016 yil 14 sentabrdagi O'RPQ -406 Qarori) "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida" bo'lib harbiy askarlar va umuman shaxsiy tarkibni jangovar holatga tayyorlashda asosiy hujjatlardan biriga aylandi. Bundan tashqari, Prezidentimizning harbiylar faoliyati bilan bog'liq ko'plab ma'ruzalari va hujjatlari harbiylarimiz uchun doimiy asosiy ta'lim va tarbiyani, shaxsiy tarkibni jangovar ruhda tarbiyalashda yo'l ko'rsatuvchi hujjatlar hisoblanadi. Jumladan, davlatimizning 2021 yil 3 fevraldagi 2017-2021 illarda yoshlarga qaratilgan mamlakat taraqqiyot strategiyasi bilan bog'liq "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yilida amalga oshirishga oid Davlat dasturi, 2018 4 avgustdagi № 3898 Qarori va boshqa meyoriy hujjatlar O'zbekiston harbiylari shaxsiy tarkibini vatanparvarlik ruhida tayyorlashda asosiy meyoriy hujjatlar hisoblanadi va ularga amal qilinadi. Harbiy yoshlarda vatanga xizmat qilish maylini shakllantirish, ya'ni ularda harbiy xizmatga moyillik uyg'otish asosiy vazifadir. Moyillikning asosiy mazmun-mohiyati harbiy xizmat maqsadi va shaxsiy tarkib va alohida harbiy shaxsning manfaatlarini uyg'unlashtiritedan iborat bo'lib, aynan shu mas'uliyatli vazifa, odatda harbiy tarbiyachi rahbarlar zimmasiga yuklanadi.

Harbiy psixologiyada harbiylarning ruhiy tayyorgarligi deganda - harbiy xizmatchilarning ma'naviy-ruhiy, psixologik tayyorgarligining tarkibiy qismi shaxsiy tarkibni ma'naviy va ruhiy jihatdan uzluksiz tayyorgarlik amallari tushuniladi. Mudofaa tizimi shaxsiy tarkibining ruhiy tayyorgarligi deganda biz butun harbiylarimizning murakkab sharoitlarda, stress-faktorlar bilan kechadigan jangovar vaziyatlarda ular oldiga qo'yilgan vazifalarning muvoffaqiyatli bajarilishini ta'minlaydigan ruhiy psixologik sifatlarini va shaxsdagi ruhiy psixologik barqarorlik, jangovar ruh shakllantirilganligi tushuniladi. Shaxsiy tarkibda ruhiy, psixologik tayyorgarlikning maqsadi-harbiy xizmatchilarda jang, jangovar holatlar vaziyatida emotsional-irodaviy barqarorlikni va jangovar vaziyatda ruhiy psixologik boshqaruv va boshqaruvchanlikni shakllantirish hisoblanadi. Tabiiyki, jangovar faoliyat o'quv-jangovar faoliyatidan har doim farq

qilgan va jangovarlik holatga tayyorlash esa har doim askarlarni, harbiy tarkibni aynan mana shu jangovar holatga tayyorlashdir. Bu holat avvalo xavfliligi, keskinligi, psixologik jihatdan o'ta tangligi, vaziyatning shiddat bilan kutilmagan tarzda rivojlanuvchi va o'zgaruvchanligi va bir qator boshqa omillari bilan farqlanadi. Jangovar vaziyatlarni belgilovchi ruhiy xususiyat va asosiy omil sifatida xavflilik e'tirof etilgan. Xavflilik - shaxsning sog'ligi va hayotiga nisbatan tahdidni anglab yetish demakdir. Boshqa ta'sirlarning darajasi xavfning darajasiga bog'liq. Shu bilan birga insonning xavfga bo'lgan reaksiyasi turli xil bo'lishi mumkin: ongli, beixtiyor, impulsiv, bevosita, reaksiya sxemasiga to'g'ri keladigan holat. Xavflilikka nisbatan bo'lgan reaksiyaning xarakteriga qarab hulq-atvor ham sifatlanadi: birinchi holatda u ongli ravishda boshqariladi, ikkinchi holatda - vaziyatli yoki impulsiv bo'lishi mumkin, ya'ni to'liq yuzaga kelgan vaziyatga bog'liq bo'ladi.

Jangovar vaziyatning asosiy ko'rsatgichi xavflilik, o'zgaruvchanlik bilan bir qatorda kutilmagandalik o'ziga xosdir. Aqlli va makkor dushman jangda raqibning jangovar shayligini tushirish uchun albatta kutilmagandalik tamoyilidan foydalanadi. Harbiy xizmatchilarning ruhiy tayyorgarligi davomida kutilayotgan jangovar harakatlarning o'ziga xosliklari va sharoitlari, uni bajarish davomidagi qiyinchiliklar va ularni yengish yo'llari haqida batafsil ma'lumot berilishi kerak. Raqibning harakat qilish taktikasini va jangovar imkoniyatlarini batafsil o'rganish va ushbu ma'lumotlarni shaxsiy tarkibga o'z vaqtida yetkazish zarur. Aynan ushbu omillar harbiy xizmatchilarda kutilmaganlik va to'satdan yuzaga keladigan vaziyatlar ehtimolining kamayishiga, hatto butunlay bartaraf bo'lishiga yordam beradi. Jangovar tayyorgarlik davomida harbiy xizmatchilarda kerakli ruhiy psixologik sifatlarni shakllantirishning yo'llari va usullari turlicha bo'lishi mumkin. Ularga ba'zi hollarda uzluksiz takrorlashlar orqali erishilsa, boshqa vaziyatlarda bir necha bor takrorlash orqali ham kerakli natijalarni egallash mumkin. Jangning shaxs ruhiyatiga jiddiy ta'sir qiluvchi omillarini yaratish uchun jangovar vaziyatni modellashtirish, buning uchun esa harbiylarda tasavvur kuchini tarbiyalash alohida ahamiyatga ega bo'ladi. Yuqorida ko'rsatilgan omillarning barchasi, ayniqsa harbiy shaxsning ruhida Vatan oldidagi burchni his qilish, buning uchun esa unda harbiy vatanparvarlikdan tashqari harbiy hamdo'stlikni, o'z safdoshlariga ishonch ruhini tarbiyalash va bu tushuncha va ko'nikmalarni ularning jangovar, stres holatlarda qo'llashlarini ruhlariga singdirish shaxsiy harbiy tarkibning jangovarlik ruhini ko'taribgina qolmay ularda ko'tarinki jangovarlik ruhining namoyon bo'lishiga olib keladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining 2016 yil 14 sentabrdagi O'RPQ-406 "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. Xalq so'zi gaz. 276 - soni. 2020 yil 30.12.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 3 fevraldagi 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nilishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili"da amalga oshirishga oid Davlat dasturi to'g'risida. Xalq so'zi gaz. 2021 yil 4 fevraldagi 25 - soni.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tashkil etilganining 29 yilligi va Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan yo'llagan bayram tabrigi. Vatanparvar gaz. 2 - soni. 2021 yil 15.01.